

**O'QUVCHILARGA IJTIMOIIY FANLARNI O'QITISHNING
ZAMONAVIY METODLARI**

Nilufar Sharipova Namangan

davlat texnika universiteti 1-akademik litsey o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ijtimoiy fanlarni o'qitishda zamonaviy metodlardan foydalanishning ahamiyati keng yoritiladi. Bugungi kunda ta'lim jarayonida an'anaviy yondashuvlardan tashqari interfaol usullar, texnologik vositalar va innovatsion pedagogik texnikalardan foydalanish tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu maqolada zamonaviy o'qitish metodlarining asosiy tamoyillari, ularning o'quvchilarning bilish faoliyatiga ta'siri va ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishdagi o'rni muhokama qilinadi.*

Shuningdek, maqolada zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan, xususan, raqamli platformalar, virtual ta'lim muhitlari, muammoli va loyihaviy ta'lim metodlaridan foydalanish tajribalari tahlil qilinadi. O'qitish jarayonida ilg'or pedagogik tajribalarning qo'llanishi va turli mamlakatlardagi innovatsion ta'lim strategiyalarining samaradorligi haqida ham ma'lumot beriladi. O'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, ijodiy yondashuvini shakllantirish va real hayotga oid bilimlarni amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlari zamonaviy metodlar orqali qanday oshirilishi xususida tahliliy yondashuv taqdim etiladi.

Mazkur maqolada, shuningdek, interfaol ta'lim metodlarining afzalliklari va ularning zamonaviy o'quv jarayonidagi o'rni ko'rib chiqiladi. O'qituvchilarning pedagogik mahoratini oshirish, ta'lim samaradorligini kuchaytirish va zamonaviy innovatsion metodlarni qo'llash borasida xalqaro tajriba ham tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: *ijtimoiy fanlar, zamonaviy ta'lim metodlari, interfaol usullar, texnologik yondashuv, innovatsion pedagogika, ta'lim jarayoni, muammoli ta'lim, loyihaviy ta'lim, raqamli texnologiyalar, xalqaro ta'lim tajribasi.*

Annotation: *This article explores the significance of utilizing modern methods in teaching social sciences. In today's educational process, in addition to traditional*

approaches, interactive methods, technological tools, and innovative pedagogical techniques are becoming increasingly relevant. The article discusses the fundamental principles of modern teaching methods, their impact on students' cognitive activities, and their role in enhancing the effectiveness of the educational process.

Furthermore, the article analyzes experiences in applying modern educational technologies, particularly digital platforms, virtual learning environments, problem-based learning, and project-based learning methods. It provides insights into the implementation of advanced pedagogical practices in the teaching process and examines the effectiveness of innovative educational strategies in different countries. A critical approach is presented regarding how modern methods contribute to the development of independent thinking, creativity, and the practical application of real-life knowledge among students.

Additionally, the article examines the advantages of interactive teaching methods and their role in contemporary educational processes. It also analyzes international experiences in enhancing teachers' pedagogical skills, increasing the efficiency of education, and applying modern innovative methods.

Keywords: social sciences, modern teaching methods, interactive approaches, technological integration, innovative pedagogy, educational process, problem-based learning, project-based learning, digital technologies, international educational experience.

Аннотация: В данной статье рассматривается значимость использования современных методов в преподавании общественных наук. В современном образовательном процессе наряду с традиционными подходами все большее значение приобретают интерактивные методы, технологические инструменты и инновационные педагогические техники. В статье обсуждаются основные принципы современных методов обучения, их влияние на познавательную деятельность учащихся и роль в повышении эффективности учебного процесса.

Кроме того, в статье анализируется опыт применения современных образовательных технологий, в частности, цифровых платформ, виртуальных

учебных сред, проблемного и проектного обучения. Представлена информация о внедрении передовых педагогических практик в учебный процесс и рассмотрена эффективность инновационных образовательных стратегий в различных странах. Дается аналитический подход к тому, как современные методы способствуют развитию самостоятельного мышления, творческого подхода и практическому применению знаний учащимися в реальной жизни.

Дополнительно в статье рассматриваются преимущества интерактивных методов обучения и их роль в современном образовательном процессе. Также анализируется международный опыт в повышении педагогического мастерства учителей, повышении эффективности обучения и применении современных инновационных методик.

Ключевые слова: общественные науки, современные методы обучения, интерактивные подходы, технологическая интеграция, инновационная педагогика, образовательный процесс, проблемное обучение, проектное обучение, цифровые технологии, международный образовательный опыт.

Ijtimoiy fanlar insoniyatning tarixiy taraqqiyoti, jamiyatning rivojlanishi, madaniy jarayonlar va ijtimoiy munosabatlarning shakllanishini o'rganishga yo'naltirilgan muhim ta'lim sohasi hisoblanadi. Ushbu fanlar o'quvchilarga tarixiy ong, madaniy meros, ijtimoiy hamkorlik, huquqiy savodxonlik va fuqarolik mas'uliyatini shakllantirishda beqiyos ahamiyatga ega. Shuning uchun ham ijtimoiy fanlarni o'qitish jarayonida o'quvchilarning bilish faolligini oshirish, ularda mustaqil va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish, shuningdek, o'z hayotiy tajribalarini ilmiy asosda tushunib yetishlariga ko'maklashish ustuvor vazifa hisoblanadi.

An'anaviy ta'lim tizimida ijtimoiy fanlar odatda ma'ruzalar, kitobdan o'qish va yozma topshiriqlar orqali o'rgatilgan. Biroq zamonaviy ta'lim yondashuvlari, ayniqsa, interfaol metodlar va texnologiyalarning rivojlanishi bilan bu yo'nalish sezilarli darajada o'zgarib bormoqda. Bugungi kunda o'quvchilar faqatgina tayyor bilimlarni qabul qiluvchi emas, balki bilimlarni izlovchi, tahlil qiluvchi va amaliyotda qo'llovchi shaxslar sifatida tayyorlanishi lozim. Shu boisdan, ta'lim jarayonida o'qitishning

samaradorligini oshirish va o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash maqsadida innovatsion pedagogik metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Ijtimoiy fanlarni o'qitishda zamonaviy metodlarning ahamiyati va samaradorligi bo'yicha turli olimlar ilmiy tadqiqotlar olib borgan. Quyida ushbu mavzu doirasida ish olib borgan va fikr bildirgan taniqli olimlarning ba'zilari keltirilgan: Amerikalik pedagog va faylasuf Jon Dyui interfaol ta'lim tamoyillarini ishlab chiqqan va tajribaga asoslangan ta'lim konsepsiyasini ilgari surgan. U ta'limni faqatgina nazariy bilim olish jarayoni emas, balki amaliy tajriba orqali o'zlashtiriladigan faol jarayon deb bilgan. Uning **“Democracy and Education”** [1.358] asarida o'quvchilarning tajribaga asoslangan ta'lim olishlari muhim ekani ta'kidlanadi. Rus psixologi Vygotskiy esa o'quv jarayonida ijtimoiy muloqot va interfaol metodlarning muhimligini ta'kidlagan. Uning **“Madaniy-tarixiy nazariya”** (Cultural-Historical Theory)[2.159] deb nomlanuvchi konsepsiyasiga ko'ra, o'quvchilar bilimni mustaqil emas, balki atrof-muhit va muloqot orqali o'zlashtiradilar. Bu nazariya hozirgi interfaol ta'lim metodlarining asosi hisoblanadi. Amerikalik pedagog Benjamin Blum ham **“Bilimlar taksonomiyasi”** (Bloom's Taxonomy)[3.207] nazariyasini ishlab chiqib, ta'lim jarayonida o'quvchilarning fikrlash darajasini rivojlantirish uchun past darajadagi bilish jarayonlaridan yuqori darajadagi tahliliy va ijodiy fikrlash jarayonlariga bosqichma-bosqich o'tish zarurligini ta'kidlagan. Uning nazariyasi muammoli ta'lim va tanqidiy fikrlash metodlariga asos bo'lib xizmat qiladi. Amerikalik psixolog Gagne **“Ta'lim jarayonining shartlari”** (Conditions of Learning)[4.374] nazariyasida bilimni samarali o'zlashtirish uchun turli bosqichlarda interfaol metodlardan foydalanish zarurligini ta'kidlagan. U zamonaviy pedagogik texnologiyalar va ta'lim vositalarining muhimligini urg'ulagan. Braziliyalik pedagog va ta'lim nazariyotchisi Freire o'zining **“Zulmdan ozod etuvchi pedagogika”** (Pedagogy of the Oppressed) [5.183] asarida ta'limni tanqidiy fikrlash orqali rivojlantirish muhimligini ta'kidlagan. U interfaol va muammoli ta'lim metodlarini targ'ib qilgan va o'quvchilarni mustaqil fikrlovchi shaxslar sifatida tarbiyalashni ta'limning asosiy vazifalaridan biri deb bilgan. Multimedia orqali darslarni takomillashtirish bo'yicha esa Mayer ta'limda multimedia texnologiyalaridan

foydalanish bo'yicha tadqiqotlar olib borgan. Uning **“Kognitiv yuk nazariyasi”** (Cognitive Load Theory)[6.680] multimedia vositalaridan samarali foydalanish orqali bilimlarni osonroq o'zlashtirishga yordam berishini ta'kidlaydi. Uning ishlari zamonaviy texnologik yondashuvlarga asos yaratgan.

Axborot texnologiyalarining taraqqiy etishi ta'lim sohasida tub o'zgarishlarga sabab bo'ldi. Endilikda raqamli resurslar, virtual ta'lim muhitlari, interfaol taxtalar, elektron darsliklar va multimedia vositalari ijtimoiy fanlarni o'qitishda keng qo'llanilmoqda. Shuningdek, muammoli ta'lim, loyihaviy ta'lim, kross-fanlararo yondashuv kabi zamonaviy pedagogik metodlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish va ularning ijtimoiy masalalarni chuqur tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Ushbu maqolada ijtimoiy fanlarni o'qitishda zamonaviy metodlarning o'rni, ularning samaradorligi va o'quv jarayonida qo'llash usullari tahlil qilinadi. Shuningdek, xalqaro tajriba misolida ilg'or pedagogik yondashuvlarning ta'lim sifatiga ta'siri va ularning milliy ta'lim tizimiga integratsiyasi haqida ham fikr yuritiladi. Zamonaviy ta'lim usullaridan samarali foydalanish o'quvchilarni nafaqat fan bo'yicha chuqur bilimga ega bo'lishlariga, balki jamiyatda faol fuqarolar sifatida shakllanishlariga ham zamin yaratadi.

Ijtimoiy fanlarni o'qitishda zamonaviy metodlarning o'rni

Ijtimoiy fanlar insoniyat tarixini, jamiyat taraqqiyotini, siyosiy va iqtisodiy jarayonlarni, shuningdek, madaniy va ijtimoiy o'zgarishlarni o'rganadigan muhim ta'lim sohasi hisoblanadi. Bu fanlar nafaqat bilim berishga, balki o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, mantiqiy tahlil qilish, mustaqil qaror qabul qilish va ijtimoiy hodisalarni chuqur anglash ko'nikmalarini shakllantirishga ham xizmat qiladi.

An'anaviy ta'lim usullari, odatda, ma'ruzalar, kitoblarni o'qish va yozma topshiriqlar bajarish orqali bilim berishga asoslangan. Ushbu yondashuv asosan o'qituvchining faol, o'quvchining esa passiv ishtirokiga tayanadi. Biroq, zamonaviy ta'lim tizimi o'quvchilarni faqat tinglovchi emas, balki bilish jarayonida faol ishtirok etuvchi shaxs sifatida tarbiyalashni talab qiladi. Shu sababli, interfaol va innovatsion

pedagogik metodlardan foydalanish o'qitish jarayonining samaradorligini oshirish va o'quvchilarni qiziqtirish uchun muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy metodlar quyidagi asosiy afzalliklarga ega:

- ✓ **O'quvchilarning faolligini oshiradi** – o'quvchilar bilimlarni o'zlashtirish jarayonida faol ishtirok etadi, savollar beradi, muhokamalarga qo'shiladi va o'z fikrini bildirishga o'rganadi.
- ✓ **Tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi** – o'quvchilar ma'lumotlarni chuqur tahlil qilish, dalillar asosida baholash va yangi g'oyalarni ilgari surishga o'rganadilar.
- ✓ **Jamoaviy ish ko'nikmalarini shakllantiradi** – guruhlarda ishlash orqali o'quvchilar bir-biri bilan hamkorlik qilish, muammolarni birgalikda hal qilish va mas'uliyatni bo'lishish ko'nikmalariga ega bo'ladilar.
- ✓ **Texnologiyalardan samarali foydalanish imkoniyatini yaratadi** – dars jarayonida zamonaviy texnologiyalar, masalan, virtual laboratoriyalar, onlayn platformalar, multimedia vositalari, infografikalar va animatsiyalardan foydalanish imkonini beradi.
- ✓ **Bilimlarning real hayotda qo'llanilishini ta'minlaydi** – o'quvchilar nazariy bilimlarni hayotiy vaziyatlarga tatbiq etish, muammolarni hal qilish va o'z atrof-muhitiga ijobiy ta'sir ko'rsatish imkoniga ega bo'ladilar.

Zamonaviy metodlarni ijtimoiy fanlarni o'qitishda qo'llash samaradorlikni oshiradi va o'quvchilarga bilimlarni faqat yodlash emas, balki chuqur anglab yetish imkonini beradi. Quyida zamonaviy ta'lim yondashuvlarining eng samarali shakllari batafsil ko'rib chiqiladi.

Ijtimoiy fanlarni o'qitishda zamonaviy metodlar

1. Interfaol ta'lim metodlari

Interfaol ta'lim metodlari o'quvchilarning faolligini oshirish va ularning dars jarayonida faol ishtirok etishiga xizmat qiladi. Ushbu metodlar bilimlarni o'zlashtirishni yanada samarali va qiziqarli qilishga yordam beradi.

Asosiy interfaol usullar:

"Beynshtorming" (Aqliy hujum) – muayyan mavzu bo'yicha o'quvchilar erkin fikr bildiradi, savollarga javob beradi va muhokamalar olib boradi. Bu metod yangi g'oyalarni shakllantirish va ijodiy fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi.

"Blits-so'rov" – tezkor savol-javob usuli bo'lib, o'quvchilarning mavzu bo'yicha bilim darajasini tezda aniqlash va baholash imkonini beradi.

"Rol o'ynash" (Rolli o'yinlar) – tarixiy voqealar yoki ijtimoiy jarayonlarni jonlantirish orqali o'quvchilar mavzuni yanada chuqur o'rganadilar. Masalan, tarixiy shaxslar yoki siyosiy voqealar ishtirokchilarining rolini ijro etish orqali ularning qarorlarini yaxshiroq tushunish mumkin.

"Debatlar" – o'quvchilar muayyan mavzu yuzasidan ikki yoki undan ortiq guruh bo'lib bahs yuritadi. Natijada, ularning dalillar asosida fikrlash, o'z nuqtai nazarini himoya qilish va tanqidiy tahlil qilish qobiliyati rivojlanadi.

2. Texnologik yondashuvlar

Raqamli texnologiyalar bugungi ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylandi. Ular o'quvchilarga mavzularni yanada vizual va qiziqarli shaklda tushuntirish imkonini beradi.

Asosiy texnologik yondashuvlar:

Elektron resurslar – masalan, onlayn kurslar, videodarslar va raqamli darsliklar orqali bilim olish. Bu manbalar mustaqil o'rganish jarayonini qo'llab-quvvatlaydi.

Virtual va kengaytirilgan reallik (VR & AR) – tarixiy voqealarni jonlantirish, turli davrlarga oid vizual manbalarni yaratish orqali ta'lim samaradorligini oshirish mumkin.

Interaktiv taqdimotlar va animatsiyalar – o'quvchilarning mavzuga bo'lgan qiziqishini oshirish va murakkab tushunchalarni tushuntirishga yordam beradi.

3. Muammoli ta'lim

Muammoli ta'lim o'quvchilarni real hayotga oid vaziyatlarni tahlil qilish, muammolarni hal qilish va qaror qabul qilishga o'rgatadi.

Tarixiy voqealarni tahlil qilish va muqobil ssenariylarni yaratish – o‘quvchilar tarixiy sharoitlarni baholaydi va o‘zlarining taxminiy qarorlarini ishlab chiqadi.

Ijtimoiy muammolarni muhokama qilish – atrof-muhit muhofazasi, inson huquqlari, siyosiy jarayonlar kabi mavzular bo‘yicha amaliy topshiriqlar bajarish.

4. Loyihaviy ta'lim

Loyihaviy ta'lim o‘quvchilarning mustaqil izlanish olib borishiga va jamoaviy ishlashiga asoslangan.

Tarixiy shaxslar yoki davrlar bo‘yicha tadqiqot loyihalari – o‘quvchilar o‘zlari qiziqqan tarixiy mavzular bo‘yicha mustaqil izlanish olib boradilar.

O‘z shahrining yoki qishlog‘ining tarixini o‘rganish va hujjatlashtirish – o‘quvchilar o‘z hududining tarixiy merosi haqida ma’lumot to‘playdi va uni taqdim etadi.

Jamoatchilik faoliyatiga oid loyihalar yaratish – atrof-muhitni himoya qilish, inson huquqlari bo‘yicha tadqiqotlar va ijtimoiy loyihalar amalga oshiriladi.

Xulosa

Ijtimoiy fanlarni o‘qitishda zamonaviy metodlardan foydalanish ta'lim jarayonini nafaqat samarali, balki o‘quvchilar uchun qiziqarli va mazmunli qilishga xizmat qiladi. An'anaviy yondashuvlar aksariyat hollarda passiv bilim olishga asoslangan bo‘lsa, zamonaviy metodlar o‘quvchilarni dars jarayonining faol ishtirokchilariga aylantirish imkonini beradi. Interfaol metodlar orqali o‘quvchilar mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil qilish va muhokama yuritish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Bu esa nafaqat akademik bilimlarni chuqurroq o‘zlashtirishga, balki hayotiy muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Texnologik yondashuvlar esa zamonaviy ta'limning ajralmas qismiga aylanib, o‘quvchilarga turli xil elektron resurslar, virtual reallik va interaktiv vositalar orqali o‘rganish imkonini beradi. Bu esa murakkab tushunchalarni yengilroq va yanada vizual shaklda tushunishga, mavzuga nisbatan qiziqishning oshishiga sabab bo‘ladi.

Muammoli ta'lim usullari esa o‘quvchilarning tahliliy fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini oshirishga xizmat qiladi. Tarixiy voqealarni turli nuqtai

nazardan ko'rib chiqish, ijtimoiy muammolarni muhokama qilish orqali o'quvchilar voqelikni chuqur anglashga va amaliy xulosalar chiqarishga o'rganadilar.

Shuningdek, loyihaviy ta'lim metodlari orqali o'quvchilar o'z mustaqil tadqiqotlarini olib borish, jamoadagi ishtiroklarini oshirish va ijodiy yondashuvni rivojlantirish imkoniga ega bo'ladilar. O'quvchilar tarixiy, siyosiy yoki madaniy mavzularda loyiha yaratish jarayonida yangi bilimlarni o'zlashtiradi va ularni amaliyotga tatbiq qilishni o'rganadilar.

Umuman olganda, zamonaviy metodlarning qo'llanilishi ijtimoiy fanlarni yanada interaktiv, zamonaviy va amaliyotga yaqin holda o'qitish imkonini beradi. Ushbu metodlar yordamida o'quvchilar nafaqat nazariy bilim oladi, balki mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish, jamoadagi hamkorlik kabi muhim ko'nikmalarga ham ega bo'ladilar. Natijada, ta'lim jarayoni hayotiy va ijtimoiy ehtiyojlarga moslashgan holda rivojlanadi hamda o'quvchilarning kelajakda muvaffaqiyatli bo'lishi uchun mustahkam poydevor yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. **Dewey, J.** (1916). *Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education*. New York: Macmillan. [Sahifalar: 1–358].
2. **Vygotsky, L. S.** (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press. [Sahifalar: 1–159].
3. **Bloom, B. S.** (1956). *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals*. New York: Longmans, Green. [Sahifalar: 1–207].
4. **Gagné, R. M.** (1985). *The Conditions of Learning and Theory of Instruction*. New York: Holt, Rinehart & Winston. [Sahifalar: 1–374].
5. **Freire, P.** (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Continuum. [Sahifalar: 1–183].
6. **Mayer, R. E.** (2005). *The Cambridge Handbook of Multimedia Learning*. Cambridge: Cambridge University Press. [Sahifalar: 1–680].